

УДК 725.39:656.71

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-312-8-8>

СИНТЕЗ МИСТЕЦТВ В АРХІТЕКТУРІ АЕРОПОРТІВ

В. Г. Чернявський

доктор архітектури, професор,
професор кафедри дизайну інтер'єру
факультету архітектури, будівництва та дизайну
Національного авіаційного університету
ORCID: 0000-0001-5901-4480
volodymyr.cherniavskyy@npp.nau.edu.ua

В публікації подано огляд основних напрямків підвищення рівня архітектурно-художньої організації аеропортових комплексів. Одним з ефективних напрямків є використання засобів синтезу мистецтв при комплексному формуванні інтер'єрів аеровокзалів. Виявлено структуру та функціонально-технологічні зв'язки основних зон та приміщень аеропортових комплексів. Узагальнено досвід сучасних аеропортів щодо формування внутрішнього середовища аеровокзалів, який дозволив виявити особливості, характерні риси та головні ідеї архітекторів і дизайнерів, які покладено в основу вирішення внутрішнього простору. Проаналізовано функціонально-планувальні та об'ємно-просторові рішення аеровокзальних комплексів, виявлено конструктивну організацію будівель, що має визначальний вплив на формування образу споруди. Визначено роль дизайну конструктивних елементів, спеціального обладнання та устаткування, елементів і систем освітлення, активного використання кольору у внутрішньому середовищі аеровокзалів. Зазначено можливість включення засобів синтезу мистецтв при проектуванні сучасних аеропортів. Визначено засоби монументально-декоративного, декоративно-прикладного мистецтва, художні засоби дизайну, засоби сучасного мистецтва, які дозволять отримати оригінальні вирішення загального простору аеровокзальних комплексів, додати їм національного колориту, що в свою чергу, може бути візитівкою міста

або держави. Важливе місце при формуванні внутрішнього середовища мають загальні композиційні засоби та, особливо, місце розміщення творів мистецтва, враховуючи особливості їх сприйняття у внутрішньому просторі. Надано огляд нових тенденцій і проблем планування, враховуючи місце можливого розміщення творів мистецтва та їх сприйняття у внутрішньому просторі. Дослідницькі матеріали, що містяться в даній публікації можуть бути використані як пропозиції і навіть рекомендації, за допомогою яких проєкт може прагнути відповідати високим стандартам.

Ключові слова: архітектурно-планувальна організація, синтез мистецтв, дизайн інтер'єрів, аеропорти, внутрішнє середовище, сприйняття творів мистецтв.

Volodymyr Cherniyavskiy. SYNTHESIS OF ARTS IN AIRPORT ARCHITECTURE

The publication provides an overview of the main directions for improving the level of architectural and artistic organization of airport complexes. One of the effective directions is the use of means of art synthesis in the complex formation of the interiors of air stations. The structure and functional-technological connections of the main zones and premises of airport complexes have been revealed. The experience of modern airports regarding the formation of the internal environment of air terminals is summarized, which made it possible to identify the peculiarities, characteristic features and main ideas of architects and designers, which are the basis for solving the internal space. The functional-planning and volume-spatial solutions of the airport complexes were analyzed, the constructive organization of the buildings was revealed, which has a decisive influence on the formation of the image of the building. The role of design of structural elements, special equipment and machinery, lighting elements and systems, active use of color in the internal environment of air terminals is defined. The possibility of including means of art synthesis in the design of modern airports is indicated. Means of monumental-decorative, decorative-applied art, artistic means of design, means of modern art have been determined, which will allow to obtain original solutions to the general space of airport complexes, to add national color to them, which in turn

can be a business card of a city or state. General compositional means and, especially, the placement of works of art, taking into account the peculiarities of their perception in the interior space. An overview of new trends and planning problems is given, taking into account the place of possible placement of works of art and their perception in the interior space. Research materials contained in this publication can be used as suggestions and even recommendations, with the help of which the project can strive to meet high standards.

Keywords: *architectural and planning organization, synthesis of arts, interior design, airports, internal environment, perception of works of art.*

Актуальність дослідження. Сучасна архітектура, в значній мірі, відображається в архітектурі аеропортів, які давно вже стали для багатьох країн або мегаполісів своєрідною візитною карткою. Для вирішення цього складного та важливого завдання сучасні тенденції архітектурно-планувальної організації аеропортів, формування внутрішньої об'ємно-просторової структури їх аеровокзалів та терміналів визначають необхідність не тільки функціонального, раціонального та технологічного підходу в проектуванні, а й використання різноманітних композиційних та художніх засобів.

Як зазначають відомі спеціалісти Н. Ашфорд, Х. П. М. Стентон, К. А. Мур, аеропорт — це багатофункціональне транспортне підприємство, що є наземною частиною авіаційної транспортної системи, яка забезпечує зліт і посадку повітряних суден та їх наземне обслуговування, прийом і відправлення пасажирів, багажу, пошти і вантажів, а також створює необхідні умови для функціонування авіакомпаній, державних органів регулювання авіаційною, митною та іншими діяльностями, сприяє поліпшенню рівня обслуговування пасажирів [1].

Аеровокзальний комплекс є складною за своїм призначенням будівлею, що виконує одночасно функції громадської споруди і транспортного виробничого підприємства. На сучасному етапі розвитку будування аеровокзалів характерні багатовокзальні комплекси.

Двоякість характеру аеровокзального комплексу як громадської будівлі і транспортного підприємства впливає на підхід

до визначення критеріїв оцінки його функціонально-технічних і архітектурно-планувальних рішень. Як правило, конкретне рішення аеровокзального комплексу є в тому чи іншому ступені компромісом між двома головними протилежними критеріями — вартістю і комфортом [2].

Дизайн аеропорту є обличчям країни, оскільки першим, що бачать туристи прилетівши в іншу країну, є саме він. У аеропортах використовуються найновітніші технології, що дозволяють швидко та якісно обслуговувати пасажирів. Архітектор та дизайнер мають можливість створити майбутнє у вигляді свого проєкту. Над проєктом працює чимало людей починаючи від архітекторів до фахівців із логістики [3].

Із зміною пріоритетів та потребою у забезпеченні конкурентоспроможності аеровокзальних комплексів в сучасних реаліях туристичного бізнесу статусні аеропорти забезпечують своїм пасажирам кращі умови перебування завдяки ставці на високоякісний, високотехнологічний та естетичний дизайн інтер'єру та внутрішнього наповнення, що потребує аналізу доцільності використання сучасних прийомів проєктування при формуванні внутрішнього середовища.

В сучасних реаліях дизайн аеровокзалу відіграє велику роль у загальній успішності та популярності аеропорту, адже по суті є маркетинговим ходом, що впливає на залучення більшої кількості людей до користування своїми послугами. На фоні загально-обов'язкових функцій аеропорту, функція забезпечення естетичного задоволення в приміщеннях аеровокзальних комплексів виступає додатковим особливим показником відмінності конкретного аеропорту, це впливає на забезпечення відчуття сервісу вищого ґатунку [4].

З 50-х рр. ХХ ст. архітектори прагнуть запевнити пасажирів, що стан емоційного піднесення, стан повної свободи можна відчути не тільки на борту лайнера, але й у будівлі аеровокзалу. Основний критерій їх успішного дизайну — легкість і простота орієнтації для пасажирів в середині аеропорту — був закладений Норманом Фостером у його роботі над будівлею аеропорту

в Стенстеді, в Англії (Stansted Airport) у 1991 році. Головною ідеєю Фостера, було створити такий простір, який захищав би пасажирів від непогоди, але не відгороджував би від світу, щоб вони не відчували себе як у замкненій кубі, щоб бачили початок і кінець свого шляху — місто і злітну смугу.

Власне, крім концепції аеровокзалу та організації його простору, архітекторам і дизайнерам доводилося зважати й на психологічні аспекти, а саме боротися з неспокоєм, занепокоєнням, непевністю, іноді страхом — станом, у якому постійно перебували пасажирів. Тому архітектори намагалися, по-перше, розважити пасажирів під час низки очікувань, а по-друге, як можна зрозуміліше організувати простір. Перше призвело до розквіту в аеропортах шопінгу та закладів громадського харчування, друге — до розробки якісних систем дороговказів [5].

Велике значення для надання індивідуальності образу аеропорту мають засоби синтезу мистецтв. Конкретність або умовність пластичних або живописних художніх образів сприяє кращому сприйняттю основної концепції-ідеї, яку закладає архітектор при побудові комплексу будівель та споруд аеропорту. Щодо внутрішнього середовища, то синтез мистецтв передбачає композиційну єдність архітектури, скульптури і живопису, елементів декоративно мистецтва та дизайну, об'єднаних у певному архітектурному просторі [6].

Синтез мистецтв — органічне об'єднання різних видів мистецтв в художнє ціле, яке естетично організовує матеріальне і духовне середовище буття людини. Поняття «Синтез мистецтв» має на увазі створення якісно нового художнього явища, що не зводиться до простої суми складових його компонентів. Їх образна і композиційна єдність, загальна участь в художній організації простору і часу, узгодженість масштабів, пропорцій, ритму сприяють розвитку художньої ідеї, багатобічно, емоційно впливають на людину. Синтез мистецтв відбувається в процесі виникнення ідеї і розвитку творчого просторового задуму. Конкретність і неповторність архітектурного образу виникає не випадково, а перш за все як результат творчого задуму і його практичної реалізації.

Виклад основного матеріалу. До засобів синтезу мистецтв, які можуть використовуватися в об'ємно-просторовій структурі аеропортів можна віднести твори образотворчого мистецтва, монументального та декоративного, декоративно-прикладного мистецтва, засобів дизайну, творів сучасного мистецтва.

Образотворче мистецтво — специфічний вид художньої творчості, що об'єднує різні види живопису, графіки та скульптури. В образотворчому мистецтві розрізняються роди (станкове, монументальне, декоративне), види і жанри. Дані види мистецтва, як і архітектура, належать до просторових, або пластичних для розкриття видимого образу.

Монументальне мистецтво в інтер'єрі — одне із пластичних просторових образотворчих мистецтв, розраховане на масове сприйняття і існує в синтезі з архітектурою, в архітектурному ансамблі. Цей рід включає твори великого формату, створювані в узгодженні з внутрішнім архітектурним середовищем. До монументального мистецтва належать скульптурні композиції і сграфіто, фреска, живописні та мозаїчні панно, вітражі, гобелени, а також твори, виконані в інших техніках, в тому числі, на основі багатьох нових сучасних технологій.

Декоративне мистецтво у внутрішньому середовищі представляє велику область пластичних мистецтв, як архітектура і дизайн, служить художньому формуванню матеріального середовища, воно безпосередньо пов'язане з архітектурою (створення архітектурного декору, розписів, рельєфів, статуй та інше, що прикрашають інтер'єри).

Поняттю монументального мистецтва родинно поняття декоративного мистецтва, між цими родами мистецтва немає різкої межі. Тому прийнято говорити також про монументально-декоративне або декоративно-монументальне мистецтво.

1. Приклади **засобів монументально-декоративного мистецтва** в аеропортах світу (фреска, вітраж).

Архітектурний критик Пол Голденберг, вважає, що аеропорт одразу має давати людині відчуття гостинності, лауреат Пулітцеровської премії склав список Топ-8 кращих аеропортів. Так, аеропорт

Кеннеді фігурує в рейтингу тричі. Вдруге — завдяки великій настінній фресці Маттео Періколі, яку можна віднести до монументально-декоративних робіт в інтер'єрі (рис. 1, див. с. 226).

В аеропорту Дублін, Ірландія була встановлена інсталяція Vibrant Irish Light (Яскраве ірландське світло). Композиція складається з кількох частин. Перехід між Терміналами 1 і 2 був прикрашений яскравими кольорами. Це створює в пасажира враження, що він проходить крізь веселку. Колірну гаму доповнюють вірші відомого ірландського поета Джона О'Донох'ю.

Інша частина інсталяції розташована безпосередньо всередині самих терміналів. Після контролю безпеки пасажири бачать не голі стіни, а ірландську природу — дерева, звірів, птахів (розпис на стінах, колонах і балках). Цей пейзаж доповнюють цитати із творів Джеймса Джойса, Вільяма Йетса, Патріка Пірса та інших ірландських письменників (рис. 2, див. с. 226).

У Міжнародному аеропорту Кеблавік, Ісландія, знаходяться два вітражи Лейфура Брейдферда. За формою вони схожі на повітряних зміїв і символізують мрії людини про польоти (рис. 3, 4, див. с. 226).

Молода художниця Джен Старк (Jen Stark) з Лос-Анджелеса створила в міжнародному аеропорту Майамі постійну інсталяцію (фреску) під назвою Meltdown. Великомасштабний розпис на стелі і стінах складається з яскравих різнокольорових плям, що нагадують одночасно суцвіття і фрагменти топографічної карти, за словами автора, покликана асоціюватися з водоспадом з квітів (рис. 5, див. с. 227).

Серед творів мистецтва, які знаходяться в терміналі міжнародного аеропорту Денвера (США), є дві фрески, які були виконані в 1995 році місцевим художником Лео Тангумою. Вони розповідають безліч різних історій, які мандрівники можуть інтерпретувати, чекаючи на свій багаж (рис. 6, див. с. 227).

Суттєве місце в структурі внутрішнього та зовнішнього середовища аеропортів займають твори монументальної скульптури, у вигляді як реалістичних, символічних так і формальних композицій. Дослідницька компанія Skytrax кілька років поспіль визнає

аеропорт Сінгапур найкращим у світі. Пальму першості повітряна гавань безперервно утримує з 2013 року. Цей статус керівництво підприємства намагається зберігати, зокрема, за допомогою арт-об'єктів. Особливо рясніє скульптурами та інсталяціями новий термінал T4, відкритий у жовтні 2017 року. Пасажири можуть

ЗАСОБИ МОНУМЕНТАЛЬНО-ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА (фреска, вітраж)

Рисунок 1 — Аеропорт Джона Ф. Кеннеді, Нью-Йорк, США

Джерело: <https://life.pravda.com.ua/travel/2013/06/18/131261/>

Рисунок 2 — Аеропорт Дублін, Ірландія

Джерело: https://cfts.org.ua/articles/vozdushnoe_iskusstvo_10_art_aeroportov_mira_1316

Рисунок 3 — Аеропорт Кеблавік, Ісландія. Фрагмент вітражу

Джерело: <https://life.nv.ua/ukr/art/paperovi-litachki-i-kinetichnij-doshch-10-najbilsh-nezvichajnih-instaljatsij-v-riznih-aeroportah-svitu-169982.html>

Рисунок 4 — Аеропорт Кеблавік, Ісландія. Зона прибуття

Джерело: <https://skybooking.ua/airport/keflavik-international-airport/>

Рисунок 5 — Аеропорт Майямі, США

Джерело: <https://lady.tochka.net/ua/48490-yarkiy-mural-v-aeroportu-mayami-krasota-vokrug-nas/>

Рисунок 6 — Аеропорт Денвер, США

Джерело: <https://www.uncovercolorado.com/denver-airport-murals-painting-location/>

зустріти кілька скульптурних композицій — «Мандрівна сім'я» або «Сім'я, що повертається з ринку» (рис. 7, див. с. 229). Також у новому терміналі відтворили цілий китайський квартал старого Сінгапуру.

У терміналі міжнародного аеропорту Ванкувер розміщено скульптурну композицію художника з Британської Колумбії Білла Рейда «Дух Хайди Геаї, нефритове каное» (рис. 8, див. с. 229). Аеропорт Ванкувера в цілому більше схожий на арт-галерею або музей. Тут весь вільний простір прикрашено вражаючими інсталяціями, скульптурами та картинами. Примітно, що всі твори мистецтва знайомлять пасажирів з життям корінного населення Північної Америки.

Міжнародний аеропорт Кефлавік створює на мандрівників особливий ефект завдяки великим вікнам, які виходять на дивовижний вулканічний пейзаж Ісландії. Паркетна підлога, підсвічування і сучасна інфраструктура в стилі мінімалізм є типовими елементами дизайну північних країн. При цьому достатньо органічно виглядають скульптурні композиції розміщені біля аеропорту, створюючи разом з будівлею цікавий художній комплекс. Так, посередині штучного озера на купі каміння розміщено величезне яйце, символізуючи народження життя. Ця скульптурна композиція називається "Jet Nest" (Реактивне гніздо), автор

Магнус Томассон (рис. 9, див. с. 229), а біля головної будівлі терміналу по колу на кам'яних постаментах розміщено чотири людські фігури, композиція отримала назву «Напрямки», символізуючи сторони світу, автор Стейнунн Торарінсдоттір (рис. 10, див. с. 229).

Лідером рейтингу 2021 року став міжнародний аеропорт Хамад в Досі, Катар. Цей аеропорт є базовим для національної авіакомпанії Qatar Airways, в Катарі проходив чемпіонат світу з футболу 2022 року. Саме тому уряд Катару вклав значні кошти як в свого національного перевізника, так і в аеропорт. При цьому були запрошені провідні художники і дизайнери для формування внутрішнього простору терміналів з використанням засобів мистецтва. Так, в аеропорту розташований незвичайний майданчик, побудований з величезних бронзових скульптур. Він представлений роботами відомих художників: Тома Оттернесса, Демієна Хьорста, Дженні Холзер та інших (рис. 11, див. с. 230).

У 2008 році біля міжнародного аеропорту Денвера (DIA), США було встановлено монумент, який виконав скульптор Л. Гімензес, відомий своїми ексцентричними творами. Це кінь, пофарбований у психоделічний блакитний колір, в очі коня вставлені червоні ліхтарі, що горять ночами. Цю 10-метрову статую коня при в'їзді до денверського аеропорту називають не інакше як «Кінь Апокаліпсису». На тлі інших скульптур цього майстра робота не так і відрізняється, а за рахунок своєї незвичайності набула великої популярності для відвідувачів аеропорту та додатково приваблює туристів (рис. 12, див. с. 230).

2. Якщо для сприйняття засобів монументально-декоративного мистецтва необхідно великий простір, то **засоби декоративно-прикладного мистецтва** в структурі аеропортів, частіше, потребують меншого приміщення або окремо виділеної зони. Так, в аеропорту Kastrup, Копенгаген, Данія в залі очікування розміщено напрочуд красива і барвиста скляна куля, яка приваблює відвідувачів своєю декоративністю і являється кольоровим акцентом в середовищі (рис. 13, див. с. 232). А в зоні відпочинку терміналу Аеропорта Сан-Франциско, США на стіні розміщено декоративне панно, яке навпаки дуже м'яко по колориту вписується в інтер'єр, створює

своєю присутністю відчуття комфорту та повною мірою відповідає зоні очікування (рис. 14, див. с. 232).

У 1996 році, напередодні Олімпійських ігор в Атланті, в місцевому аеропорту з'явилися дві незвичайні скульптури, прозвані овочами, що «літають». Обидві роботи створив

ЗАСОБИ МОНУМЕНТАЛЬНО-ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА (монументальна скульптура)

Рисунок 7 — Аеропорт Чангі (SIN), Сінгапур

Джерело: https://cfts.org.ua/articles/vozdushnoe_iskusstvo_10_art_aeroportov_mira_1316/96097

Рисунок 8 — Аеропорт Ванкувера, Канада

Джерело: https://en.wikipedia.org/wiki/Spirit_of_Haida_Gwaii

Рисунок 9 — Аеропорт Кефлавік (KEF), Рейк'явік, Ісландія

Джерело: <https://www.otdih.pro/ua/pages/13364-20-airports-in-the-world-that-do-not-want-to-leave/>

Рисунок 10 — Аеропорт Кефлавік (KEF), Рейк'явік, Ісландія

Джерело: <https://ua.depositphotos.com/277437946/stock-photo-reykjavik-iceland-november-2017-sculpture.html>

Рисунок 11 — Аеропорт Хамад у Досі, Катар

Джерело: <http://29palms.ru/index.php?link=hamad-international-airport>

Рисунок 12 — Аеропорт Денвер, США

Джерело: https://pikabu.ru/story/samyiy_zagadochniy_ayeroport_v_mire_ili_novaya_zona_51_6813064

із дерева американський скульптор Крейг Натт. Перша скульптура шляхом гри слів отримала ім'я Corncorde — від Concorde (назва надзвукового літака) та corn («кукурудза» англійською). Над головами пасажирів було встановлено кукурудзяний качан, що нагадує літак (рис. 16, див. с. 232). Друга скульптура була названа «Імператор» та символізує диспетчерську вишку. Незвичайну назву вона отримала через римлян, які першими запровадили правила руху.

Аеропорт Чангі самі жителі Сінгапуру називають Золотими воротами країни. Відмінне поєднання сучасного дизайну з м'якими диванами, килимами і красивими рослинами робить цей аеропорт в Сінгапурі дуже затишним і одним з найкрасивіших у світі. Велика площа аеропорту має ігрові кімнати, басейн із невеликим садом на даху з водоспадами та озерами. Велика кількість розважальних

зон з творами декоративного мистецтва роблять це місце найбільш комфортним для відвідувачів аеропорту.

Так, є кришталевий сад розташований в центральній зоні терміналу 3. Головна пам'ятка цього саду — 12 скульптур у вигляді сфер зі скла ручної роботи, що є кульбабами різних розмірів, що складаються з 1735 компонентів з богемського скла — все це видується вручну з різною обробкою. Навколо них розташовані багатоярусні садові клумби з квітучими рослинами. «Насіння» кульбаб, що розлітаються Кришталевим садом, уособлюють пасажирів у їх подальших подорожах різними куточками світу (рис. 15, див. с. 232).

Зачарований сад — це не просто сад, а ще одна інтерактивна інсталяція. Датчики руху запускають звуки природи та квітучих квітів, а оптоволоконне та світлодіодне освітлення, вбудоване у хвилясті доріжки, утворює захоплюючий килим із блискучих вогнів. Центральна частина саду складається з чотирьох гігантських скульптур скляних букетів, прикрашених мозаїкою з вітражу, що відбиває і мерехтить. У цих скляних букетах ви знайдете чудову різноманітність свіжозрізаних квітів та м'яких папоротей (рис. 17, див. с. 233).

Квітуча Сталь (Steel in Bloom) — інша зона відпочинку, де показано взаємодію людини із природою. Являє собою скульптуру зі сталі, прикрашену хитромудрими ботанічними мотивами, розташовану в штучному саду з живих квітів навколо озера (рис. 18, див. с. 233).

3. Ще в 80-ті роки ХХ-го століття зазначено складний і суперечливий етап взаємодії мистецтв, почав відчуватися сильний вплив дизайну, різних форм декоративного мистецтва, народних його проявів, використання декоративних властивостей матеріалів, відхід від суворо функціональних деталей і тяжіння до скульптурної пластичності [7]. Художні якості дизайну предметного наповнення у внутрішньому середовищі громадських будівель і відповідно будівель аеропортів, стають характерною рисою інтер'єру.

Частині інтер'єрів властиво використання бетону, цеглини, металу, дерева, каменя в необробленому вигляді [8]. Зіставлення кольору і фактури природних матеріалів з композиціями з кованого металу, гнучого дерева, кераміки створює сильні виразні контрасти. В даному випадку як складові синтезу виступає

не тематичний живопис, а умовні символічні композиції, а в якості художнього акценту частіше виступають **засоби дизайну**, а саме елементи обладнання, меблі, світильники і т. ін. [9].

ЗАСОБИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Рисунок 13 — Аеропорт Kastrup, Копенгаген, Данія

Джерело: <https://www.bunddler.com/blog/post381/details>

Рисунок 14 — Аеропорт Сан-Франциско, США

Джерело: http://vfl.ru/fotos/foto_zoom/12cec67028620217.html

Рисунок 15 — Аеропорт Чангі (SIN), Сінгапур

Джерело: <https://letozimoi.ru/airport-in-singapore/>

Рисунок 16 — Аеропорт Атланта, США

Джерело: <https://twitter.com/ATLairport/status/1101244210198532096/photo/1>

Рисунок 17 — Аеропорт Чангі (SIN), Сінгапур

Джерело: <https://letozimoi.ru/airport-in-singapore/>

Рисунок 18 — Аеропорт Чангі (SIN), Сінгапур

Джерело: <https://letozimoi.ru/airport-in-singapore/>

У Чиказькому аеропорту О'хара знаходиться пасажирський тунгел, прикрашений неоновими вогнями. Арт-об'єкт під назвою Sky's the Limit створений із 466 неонових трубок і дзеркал, які створюють у відображенні химерні різнокольорові візерунки (рис. 19, див. с. 234).

У Міжнародному аеропорту Філадельфії, США, встановлені незвичайний годинник, створений з 300 скляних пляшок. Інсталяція створена майстрами компанії Stanley Clockworks (рис. 20, див. с. 234).

Сінгапурський аеропорт Чангі дивує туристів скульптурою «Кінетичний дощ», створеної з 1216 бронзових крапель, підвішених на площі 80 квадратних метрів. Розмір кожної скульптури 9,8 на 4 метри може становити 16 різних форм — від абстрактних до знайомих, таких як літак, повітряна куля та навіть дракон. Кожна форма пояснює рух польоту за допомогою умисних, плавних рухів. Kinetic Rain створювався 20 місяців. Проект є дітищем художників, програмістів та технологів, які проаналізували простір, пасажиропотік в аеропорту, щоб створити художній твір, який посилює індивідуальність аеропорту (рис. 21, див. с. 235).

У 2013 року в пасажирському терміналі аеропорту Даллас/Лав-Філд з'явилося «Небо». Так називається інсталяція

американських дизайнерів Брауера Хетчера та Марлі Роджерса. На стелі вони повісили коло діаметром 21 метр, який символізує небо, на ньому дизайнери розмістили близько 3 тисяч фігурок літаків, птахів, бджіл та навіть хмар. Композиція має світлодіодне підсвічування, яке змінюється 7 разів протягом дня та демонструє різні погодні умови, що бувають на небі (рис. 22, див. с. 235).

Міжнародний аеропорт у Сан-Франциско — це комплекс для багатьох інсталяцій. Одна з них, що складається з ламп, кидає виклик вашому сприйняттю простору, а підвісні та настінні інсталяції змінюються залежно від того, під яким кутом на них дивляться (рис. 23, див. с. 235).

«Гармонічна Конвергенція» — це встановлення інтерактивного звуку та світлової скульптури Крістофера Дженні, побудована пішохідною доріжкою міжнародного аеропорту Майами (рис. 24, див. с. 235).

4. Згідно сучасним тенденціям архітектурно-художнього формування внутрішнього середовища громадських будівель,

ЗАСОБИ ДИЗАЙНУ ЯК ХУДОЖНІЙ АКЦЕНТ

Рисунок 19 — Аеропорт
О'Хара, Чикаго, США

Джерело: <https://life.nv.ua/ukr/art/paperovi-litachki-i-kinetichnij-doshch-10-najbilsh-nezvichajnih-Instaljatsij-v-riznih-aeropotah-svitu-169982.html>

Рисунок 20 — Аеропорт Філадельфії,
США

Джерело: <https://life.nv.ua/ukr/art/paperovi-litachki-i-kinetichnij-doshch-10-najbilsh-nezvichajnih-Instaljatsij-v-riznih-aeropotah-svitu-169982.html>

Рисунок 21 — Аеропорт Чангі (SIN), Сінгапур

Джерело: <https://felbert.livejournal.com/2067173.html>

Рисунок 22 — Аеропорт Даллас/Лав-Філд, США

Джерело: https://cfts.org.ua/articles/vozdushnoe_iskusstvo_10_art_aeroportov_mira_1316/96097

Рисунок 23 — Аеропорт Сан-Франциско, США

Джерело: http://vfl.ru/fotos/foto_zoom/bd3ee78d28620220.html

Рисунок 24 — Аеропорт міста Маямі, США

Джерело: <https://www.bunddler.com/blog/post381/details>

коли у якості художнього акценту частіше виступають засоби дизайну, суттєве місце може відводитися **творам сучасного мистецтва** у вигляді абстрактних, формальних композицій та об'ємних інсталяцій.

Міжнародний аеропорт Лос-Анджелеса знаменитий інсталяцією під назвою Elevate, створеної скульптором Джойс Даллалою.

Незвичайний арт-об'єкт являє собою десятки підвісних паперових літаків, зроблених з японського паперу з надрукованими сторінками із Загальної декларації прав людини (рис. 25, див. с. 237).

У 2014 році в Лондонському аеропорту Хітроу була встановлена інсталяція британського скульптора Річарда Вілсона під назвою Slipstream. Алюмінієвий монумент, завдовжки близько сімдесяти метрів, підвішений під стелею терміналу і покликаний відображати дух аеропорту (рис. 26, див. с. 237).

В аеропорту Атланта у 2002 року американський дизайнер Джозеф Пергайн створив арт-проект «Тварини-сусіди». Над багажною каруселлю з'явилося кілька десятків мурах. У мандрівників викликають неоднозначні емоції. За задумом автора, мурахи уособлюють юрби пасажирів, які прибувають до аеропорту. Нагадаємо, що у 2016 році повітряна гавань Атланти обслужила понад 104 млн пасажирів, вкотре підтвердивши свій статус найбільшого аеропорту світу (рис. 27, див. с. 238).

Американський міжнародний аеропорт Сіетла знаменитий незвичайним арт-об'єктом під назвою Clouds and Clunkers. Комплексна інсталяція зроблена з пластику, сталі та заліза. За словами скульптора Пітера Шелтона, вона символізує баланс між легкістю і важкістю (рис. 28, див. с. 238).

В терміналі міжнародного аеропорту у Сан-Франциско в повітрі розміщено цікаву інсталяцію, яка дуже вдало вирішена в кольорі і нагадує фантастичну хмару та надає особливого відчуття польоту (рис. 29, див. с. 238).

Ще один арт-об'єкт було встановлено в аеропорту Сакраменто у 2011 році. Погляду пасажирів з'явився великий червоний кролик, який стрибав у продірявлену валізу. Автор ідеї — Лоуренс Арджент. За його задумом, сам кролик символізує емоції, які відчують пасажирів у терміналі. При цьому композиція загалом (кролик, що стрибає у валізу) говорить про різноманітність нашого багажу. «У всіх нас є різноманітні речі, які створюють наш комфорт», — наголошував скульптор (рис. 30, див. с. 238).

Аналіз прикладів використання різних засобів мистецтва в структурі аеропортів передбачає розглянути питання розміщення

творів мистецтва, а саме, в яких приміщення та зонах, особливості їх сприйняття в архітектурному середовищі [10].

Необхідно відмітити, що комплекс аеропорту це складна функціонально-технологічна споруда, яка має певні періоди будівництва, вона не є незмінною з часом, виникають нові термінали, проводиться реконструкція як окремих частин, так і комплексу в цілому [11]. Відповідно змінюється внутрішнє середовище і його предметне наповнення: меблі, обладнання, засоби синтезу мистецтв. Особливістю будівництва аеропорту є прогнозування пасажиропотоку на майбутнє, щоб врахувати розмір майбутньої споруди. При прогнозуванні потрібно врахувати безліч різноманітних факторів: очікуване число рейсів і пасажиропотік, кількість перевезених вантажів, тенденції економічного розвитку регіону, зростання населення і його рухливості тощо. Річний обсяг пасажироперевезень є найважливішою характеристикою аеропорту. На цій основі створюються майбутні параметри аеровокзалу [12].

ТВОРИ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

(абстрактні, формальні композиції та інсталяції)

Рисунок 25 — Аеропорт
Лос-Анджелеса, США

Джерело: <https://life.nv.ua/ukr/art/paperovi-litachki-i-kinetichnij-doshch-10-najbilsh-nezvichajnih-instaljatsij-v-riznih-aeroportah-svitu-169982.html>

Рисунок 26 — Аеропорт Хітроу,
Лондон

Джерело: <https://life.nv.ua/ukr/art/paperovi-litachki-i-kinetichnij-doshch-10-najbilsh-nezvichajnih-instaljatsij-v-riznih-aeroportah-svitu-169982.html>

Рисунок 27 — Аеропорт Атланта, США

Джерело: https://cfts.org.ua/articles/vozdushnoe_iskusstvo_10_art_aeroportov_mira_1316

Рисунок 28 — Аеропорт Сіетла, США

Джерело: <https://life.nv.ua/ukr/art/paperovi-litachki-i-kinetichnij-doshch-10-najbilsh-nezvichajnih-instaljatsij-v-riznih-aeroportah-svitu-169982.html>

Рисунок 29 — Аеропорт Сан-Франциско, США

Джерело: http://vfl.ru/fotos/foto_zoom/b80a5c6829032095.html

Рисунок 30 — Аеропорт Сакраменто, США

Джерело: https://cfts.org.ua/articles/vozdushnoe_iskusstvo_10_art_aeroportov_mira_1316

Не останню роль у цьому грає зонування, аеропорт розділений на дві основні зони для пасажирів: зону до контролю та після (зону очікування). Зона після контролю є найбільше придатною для розміщення засобів мистецтва, так як і зона після прильоту, де є можливість використання більшості прийомів розміщення творів у внутрішньому середовищі.

Необхідність містобудівного вирішення комплексу аеропорта дозволяє знайти вигідне місце для розташування творів монументальної скульптури, які зустрічають пасажирів як перед польотом, так і тих, що прилетіли з інших міст або країн. З іншої сторони, функціонально-технологічне забезпечення вимагає відповідного ергономічно-зручного зонування внутрішнього середовища аеровокзалу, на базі чого виникає можливість для його архітектурно-художнього вирішення і забезпечити естетичні потреби в приміщеннях різного призначення.

В сучасних реаліях дизайн аеровокзалу відіграє чи не найважливішу роль у загальній успішності та популярності аеропорту, адже по суті є маркетинговим ходом, що впливає на залучення більшої кількості людей до користування своїми послугами. На фоні загально — обов'язкових функцій аеропорту, функція забезпечення естетичного задоволення в приміщеннях аеровокзальних комплексів виступає додатковим особливим показником відмінності конкретного аеропорту, це впливає на забезпечення відчуття сервісу вищого ґатунку [4].

Умовно внутрішнє середовище аеровокзалу можна поділити на основні зони перебування відвідувачів: **вхідна зона** (вестибюль, операційний зал) — приміщення тимчасового перебування людей; **зона очікування** (зали, кімнати відпочинку пасажирів, спальні кімнати матері та дитини, дитячі ігрові та інші) — приміщення тривалого перебування людей; **зона торгівлі** («Дюті фрі» та інші) — приміщення тривалого перебування людей; **зона громадського харчування** (торговельні зали ресторанів, кафе, барів та інші) — приміщення тривалого перебування людей; транзитна зона (перонні галереї, пішохідні тунелі, переходи) — приміщення пересування; **зона додаткового комфорту** (розважальні зали, зимові сади, басейни, катки, музеї, художні галереї та інші) — приміщення тривалого перебування людей. Специфіка состоїть в тому, що ці зони можуть пересікатися, об'єднуватися, перетікати одна в іншу та г. ін. і це повинно враховуватися при включенні в якості художніх акцентів засобів синтезу мистецтв.

Під час розміщення засобів мистецтва у структурі внутрішнього середовища аеровокзалу велике значення має правильний вибір місця розташування творів мистецтва. Як показує практика Засоби мистецтва можуть бути тематично поєднані з основною функцією аеропорту (політ, небо, хмари тощо), можуть мати філософський підтекст, асоціативний, формальний або навіть абстрактний характер, а також просто декоративний (орнамент, колірні, світлові та комп'ютерні ефекти для засобів дизайну), при цьому, їхнє розміщення — органічно пов'язане з графіком руху відвідувачів і просторовою організацією внутрішнього середовища.

Сприйняття творів мистецтва є ефективнішим тоді, коли краще і зрозуміліше організована структура внутрішнього середовища об'єкта. Варто виділити декілька вимог, які необхідно враховувати у разі розташування засобів мистецтва у внутрішньому середовищі аеровокзалу. Потрібно визначити кількість приміщень, де можуть бути розміщені твори і вироби мистецтва, що послідовно сприймаються у внутрішньому середовищі, згідно з основним задумом автора проекту. З психології відомо, що для сприйняття і відчуття цілісності композиції внутрішнього середовища, кількість акцентів має бути обмеженою. До того ж, необхідно визначити основні місця розміщення творів мистецтва в інтер'єрі [13].

Суттєвим елементом побудови внутрішнього середовища є графік руху у просторі приміщень, що різні за величиною і значенням, до того ж, великі простори відповідають найбільшій одночасній концентрації людей. Водночас не всі приміщення вимагають акцентування засобами монументально-декоративного мистецтва для цього складається загальна концепція архітектурно-художнього формування аеропорту в цілому і внутрішнього середовища аеровокзалу (терміналу), як основного місця використання засобів мистецтва. На стадії проекту комплексу необхідно виявити зони (приміщення), які вимагають максимального естетичного навантаження.

Існують прийоми розвитку і зміни емоційного напруження відвідувачів у внутрішньому середовищі громадських будівель під впливом засобів монументально-декоративного мистецтва

і дизайну. Так, наприклад, твори мистецтва можуть розподілятися у внутрішньому середовищі дисперсно, без акцентів, звідси й емоційна напруженість, рівна, незмінна в усіх групах приміщень. У подібних випадках важко домогтися цілісного композиційного вирішення і досягти великого емоційного ефекту.

Розміщення творів мистецтва послідовно (вхідна зона, операційний зал) перпендикулярно до напрямку руху пасажирів, викличе максимально сильне емоційне напруження яке під час подальшого руху поступово спадає. Головна властивість такої архітектурно-планувальної організації внутрішнього середовища полягає в досягненні двох результатів. Перший — велике враження від твору мистецтва, другий — сильне емоційне напруження, що виникає не у будь-якому місці, а саме на шляху до основних приміщень. Таке емоційне напруження здатне створювати піднесений настрій.

Якщо твори мистецтва розміщені у внутрішньому середовищі послідовно (вхідна — основна — додаткова група приміщень), відповідно до чіткого графіка руху відвідувачів, емоційна напруженість наростає до кульмінаційного моменту поступово. В такому випадку, завдяки зонуванню з урахуванням функціональної значущості і виявлення основних та другорядних напрямків руху, інтер'єр має досить виразну характеристику емоційної напруженості з емоційним ефектом, що постійно зростає [13].

Аналіз існуючих прикладів аеропортів, а також наукові дослідження та численні практичні розробки у приміщеннях громадських будівель дали змогу виокремити *основні прийоми* розміщення засобів мистецтва у внутрішньому середовищі аеровокзалів (терміналів).

1. *Монументально-декоративний* прийом передбачає розміщення у внутрішньому середовищі основних творів мистецтва, які надають цілісності композиційному вирішенню, а також уможливають розкриття архітектурно-художнього образу внутрішнього середовища, зокрема: монументальні панно, скульптури та скульптурні композиції, об'ємно-просторові інсталяції, композиції, що об'єднують різні види мистецтва.

2. *Станково-декоративний* прийом допускає локальне використання у внутрішньому середовищі засобів мистецтва (для створення окремих композиційних акцентів) в відносно невеликих приміщеннях.

3. *Декоративно-функціональний прийом* передбачає залучення до композиції внутрішнього середовища таких різноманітних функціональних та декоративних виробів, як вази, кашпо, світильники, фонтани та інше.

Передбачається, що об'ємні вироби можуть виконувати й утилітарні функції, скажімо, озеленення. На основі таких ознак запропоновано додаткові прийоми розміщення: окремого розташування; зв'язку з архітектурно-конструктивними елементами внутрішнього середовища (стіни, колони, стеля, перегородки, сходи); комплексного використання з іншими видами декоративного мистецтва.

4. *Комбінований прийом* — це розміщення творів і виробів так, що один прийом доповнюється елементами іншого.

Масштаб твору декоративного мистецтва зберігає своє значення і залишається, як і раніше, важливим важелем, поєднуючи узагальнюючою характеристикою окремі складові будівлі та її інтер'єру [14].

Таким чином, велика сила образності й емоційного впливу базується не на прикрашанні, а насамперед, на специфічних властивостях самої архітектури як мистецтва, що об'єднує внутрішнє середовище і людину в ньому.

Висновок. На основі узагальнення зарубіжного досвіду архітектурно-художнього формування середовища аеропортів виявлено активне використання різних видів мистецтва, в контексті синтезу мистецтв. Тенденція до створення вражаючого епатажного інтер'єру аеровокзальних комплексів відзеркалюється у формоутворенні внутрішнього простору та сприяє залученню засобів синтезу мистецтв, які націлені на задоволення естетичної потреби у сприйнятті оточуючого середовища. Арт-об'єкти дають змогу забезпечити пасажиру естетичне задоволення, і в свою чергу, стали частиною концептуального образу аеропортів. У випадку міжнародних аеропортів, вони стали візитівкою держави, першим

кроком для ознайомлення з її культурою, національними традиціями та художнім надбанням.

Використання засобів мистецтва має відбуватися на основі функціонально-просторової структури комплексу аеропорту та будівлі аеровокзалу (терміналів), враховуючи графік руху відвідувачів, розподіл функціональних зон (приміщень) комплексу, масштаб та значення творів, згідно з основною художньою концепцією вирішення інтер'єру, що дасть змогу: покращити сприйняття засобів мистецтва у внутрішньому середовищі аеровокзалу; підвищити рівень комфортності приміщень; вдосконалити естетичну організацію внутрішнього середовища. Виокремлено основні архітектурно-художні прийоми розміщення засобів мистецтва у внутрішньому середовищі, це: *монументально-декоративний, станково-декоративний, декоративно-функціональний, комбінований*, що допоможе архітектору і дизайнеру при створенні загальної архітектурно-художньої концепції вирішення комплексу аеропорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Adizes, I. *Managing Corporate Lifecycles. How Organizations Grow, Age And Die.* Second edition. Publisher: Embassy Books. 2014. 460 p. ISBN-10:9381860548; ISBN-13:978-9381860540.
2. Norman, J. Ashford, Saleh, Mumayiz, Paul H. Wright. *Airport Engineering: Planning, Design and Development of 21st Century Airports.* 4th Edition Paperback. Publisher : Wiley India, 2012. 768 p. ISBN-10:9788126537808. ISBN-13:978-8126537808.
3. Булгакова Т. В., Малишева Н. М. Сучасні тенденції у дизайні інтер'єру аеропортів. *Технології та дизайн.* Київ, 2020. № 1 (34). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/td_2020_1_6
4. Кузнецова І. О., Клейн С. С. Особливості використання об'єктів арт-дизайну в проектуванні інтер'єрів. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв.* Харків, 2012. № 9. С. 35–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2012_9_10
5. Хлюпін О. А., Бутик М. В. Особливості формування архітектури підприємств торгівлі в системі аеропорту. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування.* Київ, 2012. Вип. 29. С. 441–445. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spam_2012_29_67

6. Chernyavskiy, V. Evolution of social sphere public buildings interior forming and the role of arts synthesis. *Research articles. Innovative development trends in modern technical sciences: Problems and prospects*. Science editor. A. Burkov. B & M Publishing San Francisco, California, USA, 2013. P. 168–170.
7. Володимир Чернявський. Архітектурно-художнє формування внутрішнього середовища закладів громадського обслуговування. *Українська академія мистецтв: дослідницькі та науково-методичні праці*. Київ, 2018. Вип. 27. С. 74–79. DOI: <https://doi.org/10.33838/naoma.27.2018.74-79>
8. Мироненко О. В., Мироненко В. П. Современные тенденции в проектировании аэропортов. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Київ, 2011. Вип. 28. С. 375–381. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spm_2011_28_57
9. Кузнецова І. О., Анфалова Д. В. Естетика стилю футуризм в дизайні інтер'єрів аеровокзалів. *Теорія та практика дизайну*. Київ, 2013. Вип. 2. С. 9–14.
10. Чернявський Володимир. Сприйняття творів декоративного мистецтва у контексті архітектурно-художнього формування внутрішнього середовища будівель цивільного призначення. *Українська академія мистецтва*. Київ, 2022. № 31. С. 35–40. DOI: <https://doi.org/10.33838/naoma.31.2022.35-40>
11. Агеева Г. М., Вент О. В. Реконструкція архітектурного середовища аеропортів. *Архітектурний вісник КНУБА*. 2018. № 14–15. С. 530–540.
12. Горбачова О. М. Фактор пропускної здатності аеропортів комплексів як умова їх циклічного розвитку. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2013. Том 14, № 2. С. 158–163. ISSN 1993-0259.
13. Куцевич Вадим. Мистецтво взаємодії. *Перспективні напрями проектування житлових та громадських будівель*. Київ, 2006. С. 7–17.
14. Ідак Ю. В., Клименко Т. М., Лясковський О. Й. Основи об'ємно-просторової композиції : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2020. 212 с.

REFERENCES

1. Adizes, I. (2014). *Managing Corporate Lifecycles. How Organizations Grow, Age And Die*. (2nd ed., rev.). New York : Embassy Books. [in English]
2. Norman, J. Ashford, Saleh, Mumayiz & Paul H. Wright. (2014). *Airport Engineering: Planning, Design and Development of 21st Century Airports* (4rd ed., rev.). Publisher: Wiley India. [in English]
3. Bulhakova, T. V., & Malysheva, N. M. (2020). Modern trends in airport interior design. *Tekhnolohii ta dyzain*, 1 (34). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/td_2020_1_6 [in Ukrainian]

4. Kuznetsova, I. O. & Klein, S. S. (2012). Features of art-design objects in interior design terminal. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv*. Kharkiv, 9, 35–39. [in Ukrainian]
5. Khliupin, O. A. & Butyk, M. V. (2012). Features of the formation of the architecture of trade enterprises in the airport system. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*, 29, 441–45. [in Ukrainian]
6. Chernyavskiy, V. (2013). Evolution of social sphere public buildings interior forming and the role of arts synthesis. *Research articles. Innovative development trends in modern technical sciences: Problems and prospects*. Science editor. A. Burkov. B & M Publishing San Francisco, California, USA, 168–170. [in English]
7. Volodymyr, Cherniavskiy. (2018). Architectural-artistic formation of the internal environment of public. *Ukrainska akademiia mystetstv: doslidnytski ta naukovo-metodychni pratsi*, 27, 74–79.
8. Myronenko, O. V. & Myronenko, V. P. (2011). Modern trends in airport design. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*, 28, 375–381. [in Ukrainian]
9. Kuznetsova, I. O. & Anfalova, D. V. (2013). Futurism style esthetics in airports interiors design. *Teoriia ta praktyka dyzainu*, 2, 9–14. [in Ukrainian]
10. Volodymyr, Cherniavskiy. (2022). Perception of works of decorative art in the context of architectural and artistic formation of the internal environment of civil buildings. *Ukrainska akademiia mystetstva*, 31, 35–40. DOI: <https://doi.org/10.33838/naoma.31.2022.35-40> [in Ukrainian]
11. Ahieieva, H. M. & Vent, O. V. (2018). Reconstruction of the architectural environment of airports. *Arkhitekturnyi visnyk KNUBA*, 14–15, 530–40. [in Ukrainian]
12. Horbachova, O. M. (2013). Factor of crossing opportunities as a condition of cyclic development of airport facilities. *Ekonomichnyi analiz*, 14 (2), 158–163. [in Ukrainian]
13. Vadym, Kutsevych. (2006). The art of interaction. *Perspektyvni napriamy proektuvannia zhytlovykh ta hromadskykh budivel*, 7–17. [in Ukrainian]
14. Idak, Yu. V., Klymenko, T. M. & Liaskovskiy, O. Y. (2020). *Basics of three-dimensional composition*. Lviv : Lvivska politekhnikha. [in Ukrainian]